

SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Offentliggjøring av sentral
risikoinformasjon per 31.12.2014
Basel II - Pilar 3

Per 31.12 .2014

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
2. VISJON, FORRETNINGSIDÉ OG STRATEGI	3
2.1 VISJON OG KJERNEVERDIER.....	3
2.2 FORRETNINGSIDÉ.....	3
2.3 STRATEGI OG MÅLSETTING.....	3
3. BASEL II	4
4. SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND - KONERNSTRUKTUR	7
4.1 KORT BESKRIVELSE AV SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELANDS DATTERSELSKAP.....	7
4.2 FELLESKONTROLLERT VIRKSOMHET.....	7
4.3 ANDRE VESENTLIGE EIERPOSTER.....	8
5. RISIKO- OG KAPITALSTYRING	8
5.1 FORMÅL.....	8
5.2 RISIKOOMRÅDER.....	11
5.3 KAPITALMÅL OG KAPITALPLAN.....	11
5.4 ROLLER OG ANSVAR.....	12
5.5 BANKENS PROSESS FOR RISIKO- OG KAPITALSTYRING.....	12
6. BEREGNING AV KAPITALDEKNING (PILAR 1)	14
6.1 ANSVARLIG KAPITAL.....	14
6.2 KREDITTRISIKO.....	15
6.2.1 Styring og kontroll av Kredittrisiko.....	15
6.2.2 Krav til ansvarlig kapital Pilar 1 per 31.12.2014.....	18
6.3 MARKEDSRISIKO.....	18
6.4 OPERASJONELL RISIKO.....	19
7. VURDERING AV KAPITALBEHOV (PILAR 2)	20
7.1 KREDITTRISIKO.....	20
7.2 MARKEDSRISIKO.....	20
7.3 LIKVIDITETSRISIKO.....	20
7.4 OPERASJONELL RISIKO.....	21
7.5 ANDRE RISIKOER.....	21
7.6 KRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL PILAR 2 PER 30.09.2014.....	21
8. LIKVIDITET OG STRESSTESTER	23

1. INNLEDNING

Dette dokumentet gir en beskrivelse av risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Dokumentet skal dekke kapitaldekningsreglene (BASEL II) spesifikke krav om offentliggjøring av finansiell informasjon (Pilar 3). Informasjonen er ment å gi markedsaktører bedre grunnlag for å vurdere:

- Bankens risikonivå
- Bankens risikostyring og kontroll
- Bankens kapital situasjon og kapitalbehov

Risikojustert kapitalbehov ICAAP er beregnet per 30.09.2014. Øvrig risikoinformasjon er basert på offisielle tall per 31.12.2014 samt uttrekk fra bankens porteføljestyringssystem PorTo per 31.12.2014. Det vises også til bankens årsrapport 2014 med noter for ytterligere informasjon om bankens risiko og risikostyring

2. VISJON, FORRETNINGSIDÉ OG STRATEGI

2.1 Visjon og kjerneverdier

Bankens visjon er: ”SpareBank 1 Ringerike Hadeland – den anbefalte banken,”
Banken har kjerneverdiene: ”nær, dyktig, fremtidsrettet og engasjert.”

2.2 Forretningsidé

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en solid, lønnsom og selvstendig sparebank med hovedvekt i markedsområdene Ringeriks- og Hadelandsregionen og Nittedalsområdet. Banken tilbyr et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor.

2.3 Strategi og målsetting

Overordnet strategi

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som mål å være et lønnsomt og solid finanskonsern som er attraktiv for kunder, egenkapitalbevisere, medarbeidere og lokalsamfunnet. Den overordnede strategien skal gjenspeile disse ambisjonene.

Vi skal:

- sikre kapitaltilgang og beslutningskraft slik at vi bidrar til lokal verdiskapning i regionen.
- bygge langsiktige kunderelasjoner ved å ha et sterkt kundeengasjement
- tilby kundene fremtidsrettede produkter, tjenester og løsninger
- beholde, utvikle og tiltrekke oss dyktige medarbeidere
- bygge arbeidsglede, initiativ, endringsvilje og tillit
- bidra til utvikling av lokalsamfunnene gjennom tett samspill med SpareBankstiftelsene
- være en aktiv deltaker i SpareBank 1 Alliansen slik at vi får stordriftsfordeler, kompetansedeling og produkttilgang.

Strategiske mål – marked

- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha finansbransjens mest attraktive merkevare i sitt markedsområde og være best på kundeopplevelser.
- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal styrke sin ledende posisjon i Ringeriks- og Hadelandsregionen og forsterke posisjonen i Nittedalsregionen.

Økonomiske mål

Lønnsomhet og egenkapitalavkastning

- Egenkapitalavkastning min. 7 %-poeng høyere enn 5 års statsobligasjonsrente
- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til egenkapitalavkastning hensyntatt EK-andel.

Kostnadseffektivitet

- Målsetting om en kostnadsprosent – cost/income – innenfor 45 % i løpet av 1. halvår 2018.
- Være blant de tre bankene i Samarbeidende Sparebanker med lavest kostnadsprosent.

Netto provisjonsinntekter

- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til vekst i netto provisjonsinntekter eksklusiv provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt og EM 1.

Utdelingspolitikk

- SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av eierkapitalens andel av årsoverskuddet etter skatt i konsernet skal utbetales som kontantutbytte, og tilsvarende at minst halvparten av grunnfondskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver
- Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjonen, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital.

Kapitaldekning

- Konsernet har et mål om ren kjernekapitaldekning på minimum 14,5 %.
- Konsernet har et mål om samlet kapitaldekning på minimum 16 %.

3. BASEL II

Forskrift for tilsyn og kapitaldekning, som bygger på forslag fra Bank of International Settlements (BIS), Basel II, ble vedtatt av Finansdepartementet ultimo 2006. Regelverket er innført med virkning fra 2007. Regelverket kobler i større grad enn tidligere faktisk risiko og kapitalbinding i bankene.

Kapitaldekningsforskriften består av tre pilarer, hvorav Pilar 3 dekkes av dette dokumentet.

Pilar 1 omhandler minimumskrav til kapitaldekning.

Pilar 2 omhandler myndighetenes tilsynsfunksjon samt bankenes egen kapitalvurdering ICAAP.

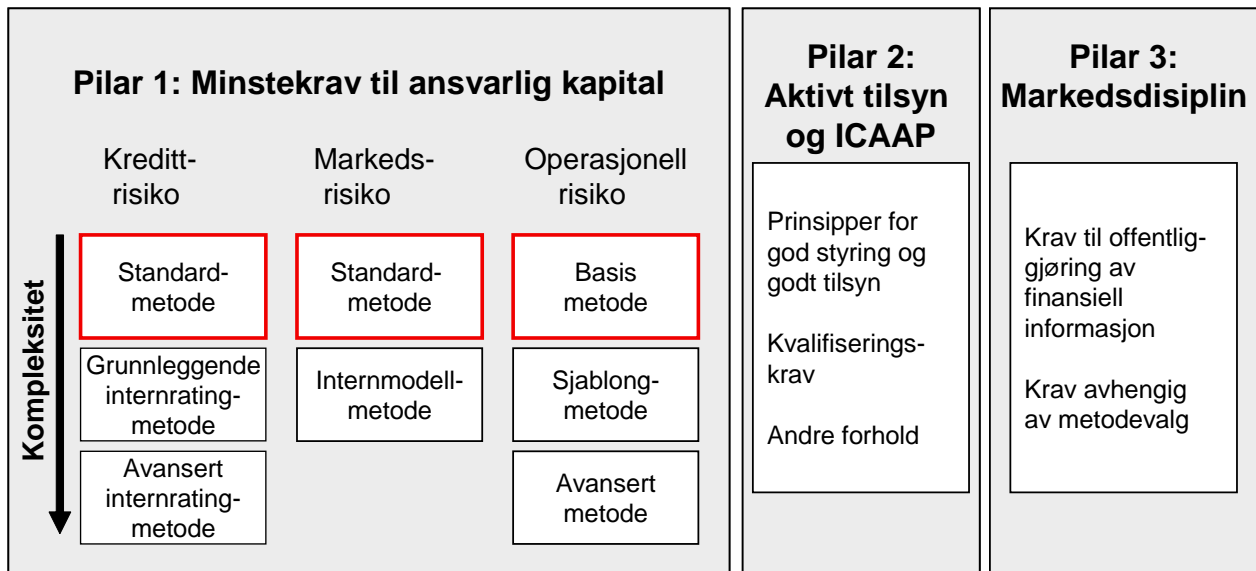
Pilar 3 omhandler markedsdisiplin og krav til ekstern rapportering av risikoforhold.

Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Som figuren nedenfor viser inneholder Kapitaldekningsregelverket ulike metoder for beregning av kapitalkravet i Pilar I og Pilar II.

Banken benytter, som de fleste sammenlignbare banker, standardmetode for beregning av Kredittrisiko og Markedsrisiko og basismetoden for Operasjonell risiko.

Pilar 1

Pilar 1 omhandler minstekrav til kapitaldekning og er en videreutvikling av det tidligere kapitaldekningsregelverket, Basel I. SpareBank 1 Ringerike Hadeland beregner kapitalkrav etter standardmetoden/basismetoden i Pilar 1, og banken skal til enhver tid dekke regulatoriske kapitalkrav.

Pilar 2

Pilar 2 er basert på to hovedprinsipper. Bankene skal ha en prosess, ICAAP, for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil samt en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå. I tillegg skal tilsynsmyndighetene gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier, samt overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Tilsynet har myndighet til å sette i verk passende tilsynsmessige tiltak om det ikke er tilfreds med resultatet av denne prosessen. Det er et regulatorisk krav at banken årlig gjennomfører og dokumenterer ICAAP.

Pilar 3

Formålet med Pilar 3 er å supplere minimumskravene i Pilar 1 og den tilsynsmessige oppfølging i Pilar 2. Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll.

Kravene til offentliggjøring er spesielt viktig for de banker som benytter egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet. SpareBank 1 Ringerike Hadeland beregner per i dag ikke kapitalkravet basert på egne systemer og metoder

Informasjonskravene fører til at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikokontrollen er oppbygd og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder bankene benytter i Pilar 1.

Det er et krav om at offentliggjøring av Pilar 3 skal skje på internett.

Nye reguleringer

Basel III/ CRD IV

Baselkomitéens standarder for kapital- og likviditetsstyring ("Basel III") er gjort gjeldende for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak i EØS-området gjennom EUs kapitaldekningsdirektiv ("CRD IV").

Baselkomitéen la 16. desember 2010 fram nye kapital- og likviditetsstandarder for banknæringen, Basel III, som blant annet innebærer:

- **Skjærpede krav til ansvarlig kapital:** Skillet mellom kjernekapital, som skal ta tap ved løpende drift, og tilleggskapital videreføres, men tilleggskapitalen skal nå ta tap "at the point of non viability" dersom myndighetene mener dette er nødvendig for å unngå avvikling. Det stilles også strengere krav til kjernekapitalen generelt og den rene kjernekapitalen spesielt. Minstekravet til ansvarlig kapital på 8 % av beregningsgrunnlaget suppleres med eksplisitte minstekrav til både ren kjernekapital og kjernekapital på hhv. 4,5 og 6 %.
- **Krav om kapitalbuffer** for å dempe virkningen av økonomiske og finansielle sjokk. Banker som opererer med mindre ren kjernekapital enn summen av minimumskravet og bufferkravene vil få restriksjoner på sin utbyttepolitikk, bonusutbetalinger og tilbakekjøp av aksjer.
- **Krav til uvektet egenkapitalandel** ("leverage ratio") som et supplement til de risikovektede minstekravene. Dette kravet er ikke endelig utformet, men det er foreslått at kjernekapitalen skal utgjøre minst 3 % av et eksponeringsmål som omfatter eiendelsposter og ikke-balanseførte poster.
- **Kvantitative likviditetskrav** knyttet til indikatorene liquidity coverage ratio (LCR) og net stable funding ratio (NSFR). LCR måler størrelsen på foretakets likvide aktiva i forhold til netto likviditetsbehov i en stressituasjon 30 dager fram i tid. NSFR måler forholdet mellom tilgjengelige og nødvendig stabil finansiering over en 1-årsperiode. Begge forholdstallene skal være minst 100 prosent.

Standardene skal gjelde fra 1. januar 2013, med overgangsbestemmelser som innebærer full gjennomføring fra 1. januar 2019.

Gjennomføring i Norge

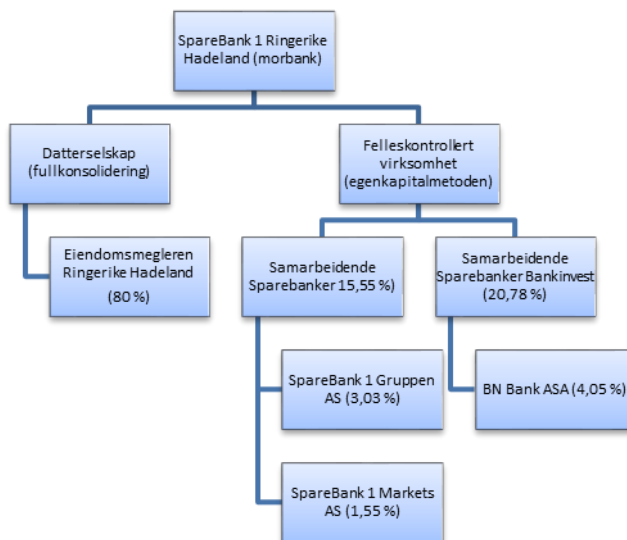
Endringer i finansieringsvirksomhetsloven og verdipapirhandelloven som ble foretatt i 2013 innebærer at kapital- og bufferkravene i CRD IV ble gjort gjeldende i Norge fra 1. juli 2013. mens forskriftsendringer ble vedtatt 22. august 2014.

Finansdepartementet har bedt Finanstilsynet vurdere hvordan nye likviditetskrav og krav til uvektet kjernekapitalandel ("leverage ratio") skal innføres i Norge og om det vil være hensiktsmessig å offentliggjøre Pilar II-krav. Vurderingene skal være klare til juni 2015.

4. SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND - KONSERNSTRUKTUR

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland består av morbanken og Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS, samt de felleskontrollerte virksomhetene Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS og Samarbeidende Sparebanker AS. Bankens konsern struktur fremgår av figuren nedenfor.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland – konsernstruktur per 31.12.2014 ¹

4.1 Kort beskrivelse av SpareBank 1 Ringerike Hadelands datterselskap

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Selskapet markedsfører seg under merkenavnet EiendomsMegler 1 Ringerike Hadeland. Selskapet er eid 80 % av SpareBank1 Ringerike Hadeland og med de to samarbeidsbankene SpareBank 1 Hallingdal Valdres (5 % eierandel) og Modum Sparebank (15 % eierandel) som medeiere. Selskapet er tilsluttet EiendomsMegler 1-kjeden.

4.2 Felleskontrollert virksomhet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har gjennom eierandeler i de felleskontrollerte virksomhetene Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS og Samarbeidende Sparebanker AS innflytelse i følgende selskaper:

SpareBank 1 Gruppen AS

SpareBank 1 Ringerike Hadeland inngår i SpareBank 1 Alliansen gjennom sin eierandel på 15,6% i Samarbeidende Sparebanker AS (“SamSpar”) som igjen eier 19,5% av SpareBank 1 Gruppen AS.

BNBank ASA

SpareBank 1-bankene gikk sammen og kjøpte Glitnir Bank ASA i oktober 2008. I januar 2009 ble navnet endret til BNBank ASA. SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i BNBank ASA gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS på 20,8% som igjen eier 19,5% av BNBank ASA.

SpareBank 1 Markets

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i SpareBank 1 Markets gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker AS. Bankens indirekte eierandel er 1,55%

¹ SpareBank 1 Ringerike Hadeland inngikk i slutten av januar 2015 avtale om kjøp av samtlige aksjer i Økonomihuset Regnskap AS og Økonomihuset IT-Nett AS med samlet omsetning i 2013 på 57,5 mill. kr.. Det henvises til Årsrapport 2014 for ytterligere beskrivelse av transaksjonen

4.3 Andre vesentlige eierposter

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har, i tillegg til innflytelse gjennom eierandeler i felleskontrollerte virksomheter beskrevet ovenfor, innflytelse gjennom eierskap i følgende selskaper:

Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 2 AS (Bank 1 Oslo AS)

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i Bank 1 Oslo AS gjennom sin eierandel i Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 2 AS på 15,4%.

SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS

SpareBank 1 Boligkreditt ble etablert i 2005 og SpareBank 1 Næringskreditt ble etablert i 2009 av SpareBank 1-bankene. Selskapene er lokalisert i Stavanger. SpareBank 1 Ringerike Hadelands eierandel er per 31.12.2014 hhv. 2,48% og 2,69%. Selskapene ble stiftet med formål å være et kredittforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett i selskapenes portefølje.

SpareBank 1 Kredittkort AS

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er medeier i SpareBank 1 Kredittkort AS med en eierandel på 3,54 %

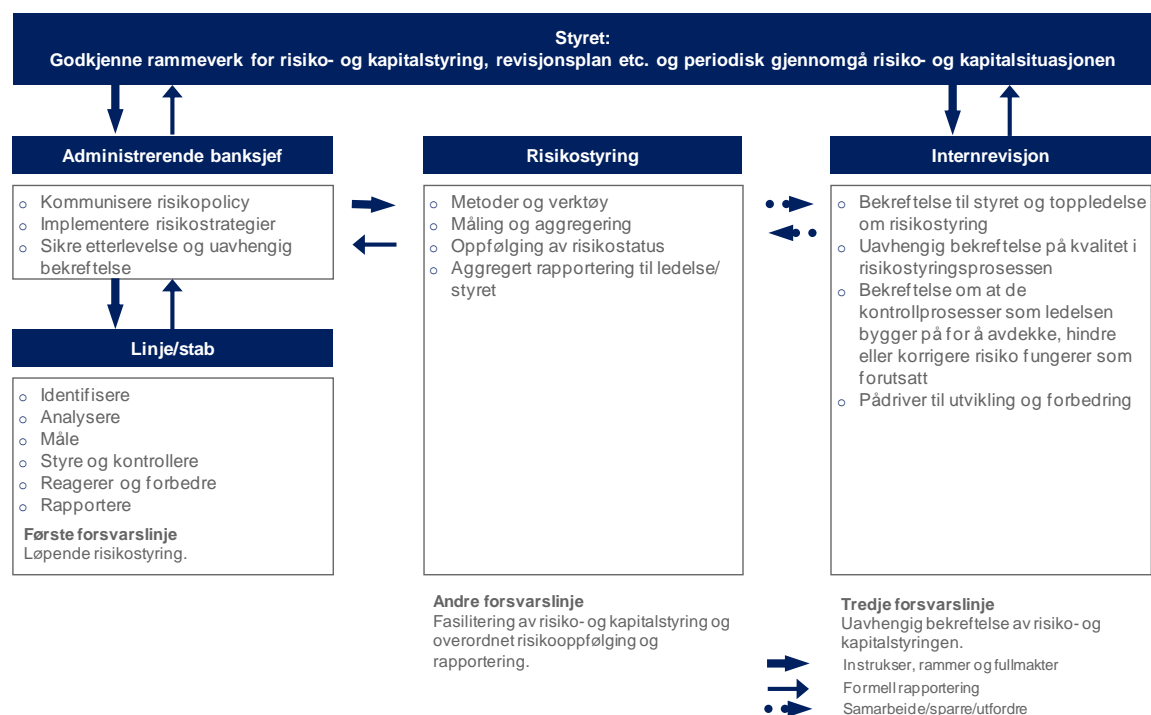
5. RISIKO- OG KAPITALSTYRING

5.1 Formål

Risikostyringen skal støtte opp under Konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse og bidra til å sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Det er en målsetting at ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Dette skal oppnås gjennom en **moderat risikoprofil** og:

- en sterk risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- tilstrebe en optimal kapitalallokering innenfor vedtatt forretningsstrategi
- utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- et tilstrekkelig kapitalnivå ut fra valgt risikoprofil.

Internkontrollen består av tre linjer, hvor adm. banksjef og alle ledere og ansatte i Konsernet utgjør første linje. Andre linje består av risikostyringsfunksjonen. Tredje linje består av Internrevisjon.

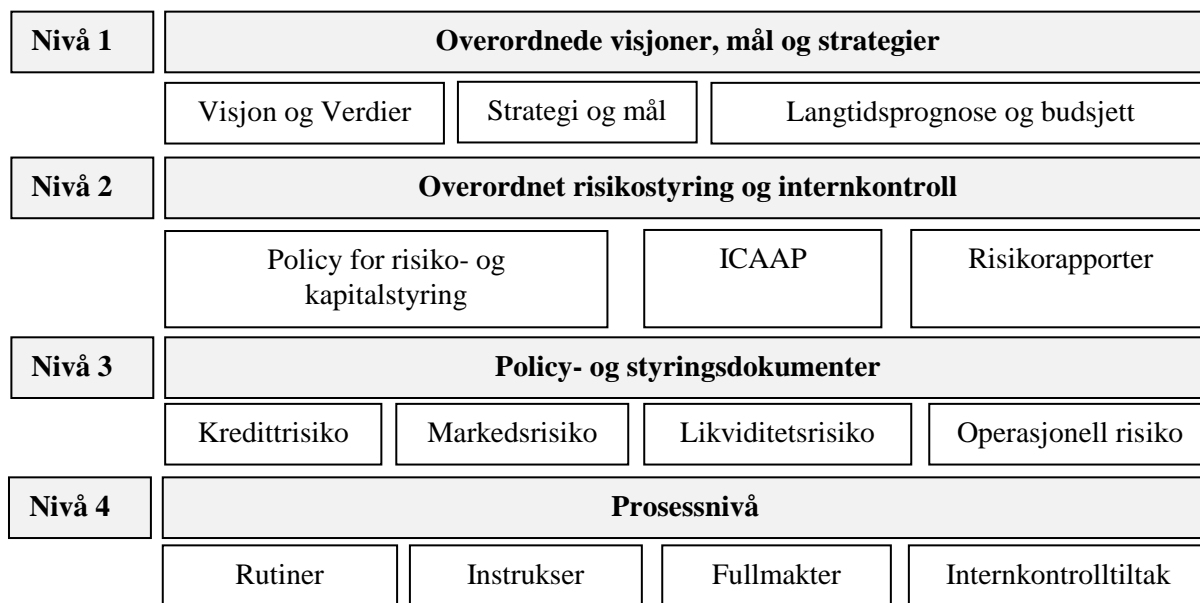

Modellen skal sikre uavhengighet i beslutning og rapportering. Et viktig prinsipp er at risikostyringsprosessen er en integrert del av den daglige virksomheten. Etableringen av Risikostyringsfunksjonen fjerner ikke resultatansvaret for god risikostyring. Det primære ansvaret for god risikostyring og internkontroll ligger i første linje, gjennom alle ansattes ansvar for å utføre sitt arbeid i tråd med gjeldende fullmakter, instruksjoner og retningslinjer. Konsernet har sentraliserte kontrollfunksjoner i andre og tredje linje som dekker hele Konsernet.

Rammeverk for risikostyring og internkontroll er utviklet i tråd med anerkjente prinsipper og retningslinjer og tilfredsstillende eksterne krav i:

- Sparebankloven med forskrifter
- Finansieringsvirksomhetsloven med forskrifter, herunder ICAAP
- Finanstilsynsloven med forskrifter, herunder internkontrollforskriften og IKT-forskriften
- Eiendomsmeglingsloven med forskrifter
- Aksjelov med forskrifter
- Regnskapslov med forskrifter
- Finanstilsynsloven
- Kapitalkravsforskriften

Bankens rammeverk for risikostyring omfatter styrende dokumenter på 4 nivåer som vist i figuren nedenfor.

Konsernets policy for risiko- og kapitalstyring er styrets instrument for styring av konsernets risikoprofil og kapitalmål. Dokumentet definerer hovedprinsipper og rammeverk for risikostyring, risikoreportering og hovedprinsipper for kapitalvurderingsprosessen. Formålet med dokumentet er å definere en struktur som på en systematisk måte identifiserer, vurderer, kommuniserer og håndterer risiko gjennom hele Konsernet for å sikre at SpareBank 1 Ringerike Hadeland har tilstrekkelig kapital til å oppfylle offentlig pålagte myndighetskrav i forhold til kapitaldekning, markedsforventninger og interne mål til kapital i forhold til underliggende risiko i virksomheten (ICAAP)

Styret har vedtatt risikostyringsstrategier for de ulike risikotyper, samt strategier for de ulike forretningsområdene som oversetter risikoappetitt og ambisjoner til konkrete mål. Styret mottar en kvartalsvis risikoreport som gir grunnlag for å påse at aktivitetene gjennomføres innenfor vedtatte risikoprofil. Internrevisjonen gir årlig sin uavhengige vurdering av kvaliteten i risikostyringsprosessen og møter styrets risiko- og revisjonsutvalg i forkant av styrebehandlingen for å gjennomgå funn og observasjoner.

Bankens overordnede rammeverk for helhetlig risikostyring bygger på en strukturert og kontinuerlig prosess for risikostyring og internkontroll basert på;

- Overordnet risikovurdering
- Risikovurdering på prosessnivå
- Kartlegging og vurdering av kontroller
- Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner
- Løpende rapportering
- Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikorapportering)

Overordnet risikovurdering:

I henhold til forskrift om risikostyring og internkontroll gjennomføres årlig en kartlegging av bankens største risikoområder og vurdering av håndteringen av disse. Resultatet av kartleggingen er utgangspunkt for utvikling av handlingsplaner og kontroller for bankens mest kritiske risikoområder.

Risikovurdering på prosessnivå:

Basert på en overordnet risikovurdering foretas det for bankens vesentligste risikoområder risikovurdering på prosessnivå. Resultatet av kartleggingen er utgangspunkt for utvikling av handlingsplaner og kontroller innenfor risikoområdet.

Kartlegging og vurdering av kontroller:

Basert på resultat fra overordnet risikovurdering identifiseres og iverksettes nøkkelkontroller for de vesentligste risikoområdene. Kontrollaktivitetene består av retningslinjer og rutiner som bidrar til å sikre at de valgte former for risikohåndtering blir gjennomført.

Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner

Løpende utarbeidelse og oppfølging av aktiviteter og handlingsplaner/kontrollplaner på bakgrunn av funn og vurderinger fra kontroller og risikovurderinger.

Løpende rapportering

Rapportering av risiko, resultat av kontroller og uønskede hendelser. Bankens ledere og stabs- og fagressurser skal minimum årlig gjennom lederbekreftelser foreta en oppsummerende vurdering av om internkontrollen har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte.

Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikorapportering)

- Risikojustert kapital beregnes gjennom ICAAP og utarbeides minst én gang per år.
- Internrevisjonen avgir halvårlig rapport om den interne kontrollen til styret
- Ekstern revisor avgir årlig rapport til styret
- Bankens risiko med blant annet overordnet risikobilde, overordnet vurdering pr risikoområde og overholdelse av sentrale risikorammer og måltall rapporteres til styret kvartalsvis
- Adm. banksjef utarbeider årlig, iht. forskrift om risikostyring og internkontroll, ”...en samlet vurdering av risikosituasjonen som skal forelegges styret til behandling” Vurderingen bygger blant annet på:
  - Revisjonsrapporter fra intern- og ekstern revisor
  - Tilsynsrapporter
  - Risikokartlegginger; ICAAP og overordnet risikovurdering
  - Lederbekreftelser
  - Resultat av nøkkelkontroller og andre kontroller
  - Uønskede hendelser
  - Gjennomføring av kontrollplan
  - Løpende kontroll av rammer og retningslinjer

ICAAP-prosessen gjennomgås årlig i styret som et ledd i bankens vurdering av risikoprofil og nødvendig kapitalbehov. Bankens risikoprofil, målt gjennom risikojustert kapitalbehov, rapporteres til styret kvartalsvis som del av bankens risikorapport.

5.2 Risikoområder

Banken identifiserer og styrer risiko innenfor følgende overordnede risikoområder:

Kredittrisiko: Risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser knyttet til utlån, kreditter, garantier og lignende.

Markedsrisiko: Risiko for tap som skyldes endringer i markedsbetingelser eller variabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkedet. Markedsrisiko oppstår som følge av at banken har posisjoner i ulike finansielle instrumenter. Dette inkluderer aksje- og renterisiko.

Likviditetsrisiko: Risiko for at banken ikke klarer å finansiere økninger i eiendelene og innfri sine forpliktelser etter hvert som finansieringsbehovet øker eller refinansiere sine forpliktelser ved forfall.

Operasjonell risiko: Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital. Flere av modellene er utviklet i samarbeid med andre banker i SpareBank 1 Alliansen. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er lav.

5.3 Kapitalmål og kapitalplan

ICAAP er en viktig del av styringen av SpareBank 1 Ringerike Hadelands kapitalbehov. Bankens styre gjennomgår årlig kapitalvurderingsprosessen (ICAAP), inkludert en vurdering av om kapitaldekningen er tilstrekkelig i forhold til bankens risikoprofil og strategiske mål. Styret fastsetter beredskaps- og kontinuitetsplaner for å sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser

Banken har et konservativt rent kjernekapitalmål på 14,5 %. Mål om minimum 14,5 % ren kjernekapitaldekning innebærer en buffer på 2 %-poeng i forhold til bankens maksimale regulatoriske krav på 12,5 % og 3,5% buffer på bankens regulatoriske krav på 11,0% (konjunkturbuffer på 1%) . Banken har videre et mål om minimum totalkapitaldekning på 16 %.

Bankens kapitalplan skal sikre at banken har og vil ha tilstrekkelig soliditet, dermed også tilgang på likviditet. Kapitalplanen er et resultat av integrasjon mellom strategiarbeidet i banken, prognoser samt kreditt- og risikomiljøet i banken. Kapitalplanen bygger på styrets gjeldende overordnede strategi om å være en solid bank som prioriterer vekst i utvalgte markedsområder hvor hensiktsmessig, samt vedtatt utdelingspolitikk som sier at minst halvparten av resultatet skal deles ut kontant.

Konsernets langtidspregoser bygger også på disse forutsetningene og utlåns- og innskuddsveksten er fremskrevet ut fra budsjettet vekst. Det knyttes usikkerhet til langtidspregosen og fremskrivning av kapitaldekningssituasjonen, men slik banken vurderer det vil tiltakene som er foreslått gjennomført i kapitalplanen sikre at konsernet er innenfor forslåtte minimumsnivåer på ren kjernekapital og totalkapital.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av egenkapitalbeviserandelen andel av årsoverskuddet etter skatt utbetales som kontantutbytte. Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjonen, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital.

Den finansielle fremskrivning i forventet normal-scenario og mulig stress-scenario viser at banken har en tilstrekkelig sikkerhetsbuffer i hele planperioden. Det vil kunne oppstå situasjoner. Hvis en situasjon hvor kapitaldekningen er i ferd med å falle under målsatt nivå skulle inntreffe vil tiltak beskrevet i beredskapsplan for kapitaldekning tre inn. Tiltakene i beredskapen anses som tilfredsstillende for å sikre at kapitaldekningen ikke faller under målsatt nivå. I kapitalplanen er det foretatt en forberedende analyse av mulige tiltak som kan implementeres for å bedre kapitaldekningen. Listen er utarbeidet med utgangspunkt i hvor stor effekt det enkelte tiltaket gir, hvilken effekt gjennomføringen av tiltaket får på konsernets

kjernevirksomhet og likviditeten/ muligheten for å få gjennomført tiltaket innen rimelig tid. Effekten av tiltakene er beregnet for både ren kjernekapital, kjernekapital og total kapital.

Overgangsreglene som er vedtatt gir en positiv effekt på ren kjernekapitaldekning som delvis vil nøytraliseres mot kjerne/ tilleggskapital frem mot 01.01.2019. Banken har beregnet ren kjernekapitaldekning uten overgangsregler til å være 15,6 %.

Siden overgangsordningen er midlertidig forholder banken seg til ren kjernekapital uten effekt av overgangsordning ved vurdering av fremtidig kapitalbehov (ICAAP) og kapitalplan.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko ved beregning av kapitaldekning.

5.4 Roller og ansvar

Organisasjonsnivå	Ansvar
Styret	Styret i SpareBank 1 Ringerike Hadeland har det overordnede ansvar for at Konsernet har etablert hensiktsmessige og effektive prosesser for risikostyring og internkontroll i henhold til anerkjente rammeverk. Styret skal sørge for at prosessene blir tilfredsstillende etablert, gjennomført og fulgt opp.
Adm. banksjef	Adm. banksjef skal sørge for at risikostyring og internkontroll i Konsernet blir gjennomført, dokumentert, overvåket og fulgt opp på en forsvarlig måte.
Ledere	Alle ledere er ansvarlige for at risikostyring og internkontroll innenfor eget ansvarsområde er tilfredsstillende.
Risikostyringsfunksjonen	Risikostyringsfunksjonen skal utarbeide tilstrekkelig informasjon for å kunne ivareta og følge opp bankens risikostyring, internkontroll og etterlevelse
Risikoforum	Risikoforum skal bidra til helhetlig risikostyring og systematisk og strukturert oppfølging av konsernets risikoprofil og kapitaldeknings situasjon.
Kredittsjef	Kredittsjefen har sammen med seksjonsledere ansvar for oppfølging og overvåking av risikoutvikling innenfor kredittområdet samt oppfølging av kvaliteten i kreditt-saker og -prosesser.
Internrevisjonen	Internrevisjonen skal være en uavhengig, objektiv bekreftelsesfunksjon som skal tilføre merverdi og forbedre Konsernets drift gjennom å benytte en systematisk og strukturert metode for å evaluere og forbedre effektiviteten og hensiktsmessigheten i prosesser for virksomhetsstyring, herunder risikostyring og internkontroll

5.5 Bankens prosess for risiko- og kapitalstyring

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er rammeverket basert på følgende elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer banken på.

- Strategi
- Risiko- og kapitalstyring
- Beredskapsplaner
- Rapportering
- Oppfølging
- Compliance (etterlevelse)

Strategi: Bankens styre gjennomfører revisjon av bankens strategi og retningslinjer regelmessig. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter, endring i kundeatferd og krav til kompetanse og organisering.

Risiko- og kapitalstyring: Prosessen for risikoidentifikasjon dekker alle vesentlige risikoområder til banken. Det gjennomføres analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoens egenskaper med

tilhørende årsaksmekanismer. Alle vesentlige risikoer er i den utstrekning det er mulig kvantifisert gjennom forventet tap og behovet for ansvarlig kapital. Kvantifisering er i størst mulig grad basert på anerkjente og betryggende metoder for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentering av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. Strategi og retningslinjer for gjennomføring av risikostyringen godkjennes av styret og revurderes minimum årlig.

Bankens kapitaldekningsmål skal sikre tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningen.

Beredskapsplaner: Det er utarbeidet beredskapsplaner som inntreder dersom banken nærmer seg kritiske nivåer innenfor ulike risikoområder og kapitalnivåer. Beredskapsplanene beskriver prosedyrer som vil igangsettes ut fra ulike nivåer.

Rapportering og oppfølging: Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Alle ledere er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret. Bankens risikoutvikling følges opp gjennom kvartalsvise risikorapporter til styret.

Compliance (etterlevelse): Banken er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i bankens organisasjon
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Det er gitt en nærmere beskrivelse av kreditt-, markeds-, operasjonell- og likviditetsrisiko i påfølgende avsnitt.

6. BEREGNING AV KAPITALDEKNING (PILAR 1)

6.1 Ansvarlig Kapital

Nye kapitaldekningsregler i henhold til CRD IV/ Basel III ble innført i Norge 1. juli 2013 med overgangsbestemmelser som innebærer full gjennomføring fra 1. januar 2019. Fra og med 1. juli 2013 ble det innført nye bufferkrav jfr. finansieringsvirksomhetsloven § 2-9e. Per 31. desember 2014 er kravet til bevaringsbuffer 2,5 prosent og kravet til systemrisikobuffer 3 prosent. Disse kravene er i tillegg til kravet om at ansvarlig kapital skal utgjøre minst 4,5 prosent av ren kjernekapital, slik at samlet krav til ren kjernekapital er 10 prosent. Sammenligningstallene er ikke omarbeidet slik at kapitaldekningen per 31.12.13 er utarbeidet i henhold til tidligere Basel II-regelverket. Bankens investering i datterselskapet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland faller inn under størrelsesunntaket i konsolideringsforskriften § 5, 3. ledd, og det utarbeides således ikke lenger kapitaldekning på konsolidert nivå. Forskjellen mellom kapitaldekningen i mor og teoretisk konsern etter CRD IV/ Basel III anses å være marginal.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Konsernets mål om ren kjernekapitaldekning er minimum 14,5 prosent og tilsvarer det maksimale kravet til ren kjernekapitaldekning for banker definert som systemkritiske per 30. juni 2016.

(Hele tusen kroner)	Morbank	
	31.12.14	31.12.13
	BASEL III	BASEL II
Egenkapitalbevis	1.394.665	1.394.665
Overkursfond	361.134	361.134
Ujævningsfond, grunnfond og kompensasjonsfond	510.415	449.847
Fond for urealiserte gevinster	33.672	42.195
Avsatt til gaver og utbytte	143.505	123.414
Annen egenkapital	-21.632	-21.631
Sum balanseført egenkapital	2.421.759	2.349.624
Balanseført egenkapital som ikke inngår i kjernekapital	-143.505	-123.414
Verdiendringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse (AVA)	-2.680	-
Fradrag for utsatt skatt (Basel II), goodwill og andre immaterielle eiendeler	-11.489	-30.501
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskaper i finansiell sektor ¹⁾	-190.911	-181.832
Urealiserte gevinster (Basel II/Basel III overgangsregler)	-18.659	-27.000
Sum netto ren kjernekapital/ kjernekapital	2.054.515	1.986.877
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	200.000	-
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskaper i finansiell sektor ¹⁾	-140.598	-12.150
45 % av netto urealiserte gevinster på finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg (Basel II)	-	12.150
36 % av netto urealiserte gevinster på finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg (Basel III overgangsregler)	6.717	-
Sum netto tilleggskapital	66.119	-
Netto ansvarlig kapital	2.120.634	1.986.877
Risikoveid beregningsgrunnlag:		
Støter	-	-
Lokale og regionale myndigheter	6.763	6.588
Institusjoner	368.779	235.913
Foretak	2.579.225	3.001.775
Massemarked	2.439.868	1.729.125
Pantsikkerhet i eiendom	5.190.514	5.468.500
Forfalte engasjementer	102.377	53.088
Høyrisikoengasjementer	-	-
Obligasjoner med fortrinnsrett	71.390	60.938
Andeler i verdipapirfond	-	27.825
Øvrige engasjementer	275.769	304.450
Sum kredittrisiko	11.034.684	10.888.200
Operasjonell risiko	831.035	720.975
Motpartsrisiko derivater (CVA-risiko)	42.118	-
Fradrag i beregningsgrunnlaget (Basel II)	-	-247.482
Totalt beregningsgrunnlag	11.907.837	11.361.679
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	17,3 %	17,5 %
Kjernekapitaldekning	17,3 %	17,5 %
Kapitaldekning	17,8 %	17,5 %
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer (2,50%)	297.696	-
Motsyklisk buffer (0,00%)	-	-
Systemrisikobuffer (3,00 %)	357.235	-
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	654.931	-
Minimumskrav til ren kjernekapital (4,50%)	535.853	-
Tilgjengelig ren kjernekapital	863.731	-

6.2 Kredittrisiko

Kredittrisiko utgjør konsernets største risikoområde. Kredittrisiko defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

6.2.1 Styring og kontroll av Kredittrisiko

Kredittrisiko utgjør bankens største risikoområde, og defineres som risiko for tap knyttet til at kunder eller andre motparter ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, og at mottatte sikkerheter ikke dekker utestående krav.

Utlån til personkunder er i all hovedsak boligfinansiering sikret med pant i fast eiendom. Av utlån til næringskunder er den totale kreditteksponeringen størst mot næringsseiendom og eiendomsprosjekter.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha en moderat risikoprofil for kredittrisiko. Kredittrisikoen styres gjennom konsernets overordnede kredittstrategi som er utledet av bankens hovedstrategi og inneholder retningslinjer og rammer/måltall for risikoprofilen, herunder maksimal misligholdssannsynlighet (PD) og maksimalt tap gitt mislighold (LGD) for privatmarkedet, bedriftsmarkedet og totalt. Banken har også fokus på konsentrasjonsrisiko knyttet til eksponeringen mot store enkeltkunder og mot enkeltbransjer og kredittstrategiske rammer og måltall gir begrensninger knyttet til eksponering og risikoprofil for ulike bransjer og enkeltkunder.

Etterlevelse av kredittstrategi og vedtatte rammer og måltall overvåkes løpende og rapporteres kvartalsvis til styret.

Banken benytter standardmetoden for beregning av kredittrisiko i kapitalberegningen. Bankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre bankens utlånsportefølje i tråd med bankens kredittstrategi og gjennom risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyling bidra til å sikre den risikojusterte avkastningen. Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer innen visse rammer kredittfullmaktene til administrerende banksjef, som igjen kan delegerer disse innenfor egne fullmakter. Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementsstørrelse og risikoprofil.

Bankens kredittmodeller bygger på tre sentrale komponenter:

Misligholdssannsynlighet (**PD**)

Eksponering ved mislighold (**EAD**)

Tap gitt mislighold (**LGD**)

Misligholdssannsynlighet (PD):

Bankens kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet for alle kunder. Misligholdssannsynlighet beregnes på grunnlag av nøkkeltall knyttet til inntjening, tæring og adferd og benyttes som grunnlag for nøkkeltall for risikoklassifisering av kunden. I tillegg benyttes risikoklassen for å klassifisere hver enkelt kunde i en risikogruppe. Modellene er basert på scoring av utlånsporteføljen hvor det tas hensyn til finansiell stilling samt interne og eksterne adferdsdata. Modellene reflekterer misligholdssannsynlighet i løpet av de neste tolv månedene under de gjeldende konjunkturførhold. Modellen benytter 11 risikoklasser (A-K) hvorav 2 risikoklasser (I-K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement. Kundene re-scores månedlig i bankens porteføljestylingssystem.

Modellene valideres jevnlig både med hensyn på evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimerer for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder en tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere kundene etter risiko (diskrimineringssevne), og evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. Resultatene fra validering av bankens kredittmodeller bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger.

Eksponering ved mislighold (EAD):

"Eksponering ved mislighold" EAD er en beregnet størrelse som angir eksponering mot kunden ved et fremtidig misligholdstidspunkt. Denne eksponeringen består av henholdsvis utlånsvolum, garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer. For trekkrettigheter og garantier benyttes en konverteringsfaktor for å anslå hvor mye av ubenyttede trekkrettigheter og avgitte garantier som blir trukket og gjort gjeldende ved et fremtidig misligholdstidspunkt

Tap gitt mislighold (LGD):

"Tap gitt mislighold" angir hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Banken estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerheter, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. RE-verdi beregnes med utgangspunkt i en realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur (downturn-estimat) iht. krav til LGD beregning for interne risiko- og kapitalstyringmodeller (IRBA modeller)

Majoriteten av bankens utlån er sikret gjennom fysisk sikkerhet (pant), garantier eller avtaler om motregning. Hovedtypene av pant som benyttes er pant i boligeiendom, næringsseiendom og annen fast eiendom, fordringer, varelager og driftsmidler. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret. Pantsatte eiendeler befinner seg hovedsakelig i bankens geografiske regioner; Ringerike, Hole, Nittedal, Jevnaker, Lunner, Gran, samt Oslo. Belåningsgraden er gjennomgående moderat sett opp mot sikkerhetsverdien.

Tabellen nedenfor viser intervallene for misligholdssansynligheten for hver av de ovenfor nevnte misligholdsklassene.

Misligholdsklasse	Nedre grense	Øvre grense
A	0,00 %	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	-

Engasjementenes misligholdssansynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold danner grunnlaget for beregning av hvert enkelt engasjements forventede tap og dermed klassifisering i fem ulike risikogrupper. I tillegg har Banken en egen risikogruppe for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

Tabellen nedenfor viser fordelingen av engasjementer innenfor de ulike risikogruppene. I oversikten inngår brutto utlån, garantier og ubenyttet kreditt.

Totalt engasjement fordelt på risikogruppe (NOK 1000)	2014
Laveste risiko	7.976.316
Lav risiko	3.094.366
Middels risiko	5.016.751
Høy risiko	781.000
Høyeste risiko	529.858
Mislighold og nedskrevet	143.352
Sum	17.541.642

Kvaliteten i porteføljen vurderes som god. 63 % av eksponeringen tilfredsstill Bankens interne retningslinjer for klassifisering som laveste eller lav risiko. Personmarkedsporteføljen vurderes som meget god, og 79% av porteføljen er klassifisert som laveste eller lav risiko. Kvaliteten i bedriftsmarkedsporteføljen vurderes som god, og 42 % av porteføljen er klassifisert som laveste eller lav risiko.

Ved utgangen av 2014 utgjorde brutto misligholdte lån 115,6 millioner kroner tilsvarende 0,7 % av brutto utlån og kredittrisikoen vurderes som moderat.

Tap og mislighold (%)	2014	2013
Tapsprosent utlån	0,0%	0,1 %
Misligholdte engasjement i % av brutto utlån	0,7%	0,5 %
Andre tapsutsatte engasjement i % av brutto utlån	0,2%	0,2 %

Tabellen nedenfor viser totalt engasjement fordelt på sektor og næring .

Totalt engasjement fordelt på sektor og næring (NOK 1000)	2014	2013
Offentlig sektor	0	166.879
Primærnæringer	799.260	771.336
Industri	308.289	316.831
Bygg- og anleggsvirksomhet	804.679	888.390
Varehandel	208.556	228.866
Transport og lagring	118.642	99.112
Hotell og restaurantdrift	128.127	134.319
Forretningsmessig tjenesteyting	387.225	211.273
Omsetning/drift eiendommer	3.285.014	3.253.460
Diverse næringer	564.289	323.242
Sum næring	6.604.082	6.393.708
Lønnstakere o.l.	8.895.768	8.349.949
Sum brutto utlån	15.499.851	14.743.657

Tabellen viser at 57% av eksponeringen er mot lønnstakere og lignende. Risikoen knyttet til denne delen av porteføljen vurderes som lav, både som følge av lav misligholdssannsynlighet og som følge av god sikkerhetsdekning, hovedsakelig bestående av pant i fast eiendom.

Omsetning og drift av fast eiendom utgjør 21% av total eksponering. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med langsiktige leiekontrakter og solide leietakere.

Tabellen nedenfor viser eksponeringen fordelt på geografiske områder

Brutto utlån fordelt på geografiske områder (NOK 1000)	2014	2013
Buskerud	7.414.463	7.301.884
Oppland	4.269.555	3.926.846
Akershus	1.920.929	1.693.269
Oslo	1.389.776	1.439.370
Landet for øvrig	488.867	354.317
Utlandet	16.261	27.971
Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	15.499.851	14.743.657

88 % av eksponeringen er knyttet til Buskerud, Oppland og Akershus, de fylkene hvor banken har sitt satsingsområde. Den resterende porteføljen er hovedsakelig knyttet til Oslo

Sikkerheter

Sikkerheter som inngår i risikoklassifiseringen følger rutinen for engasjementsoppfølging eller ved opprettelse av ny sak på kunden. Hovedtyper av pant som benyttes er pant i fast eiendom, registrerbart løsøre, fordringer, varelager, driftstilbehør og landbruksløsøre. Bankens retningslinjer for beregning for verddivurderinger av panteobjekter. Det foretas individuell justering av verdien basert på vurdering av panteobjektets likviditet og pantbarhet. Verdigrunnlaget reduseres deretter med en standard reduksjonsverdi (i prosentpoeng) til normal realisasjonsverdi.

Sparebank 1 Ringerike Hadeland foretar ikke motregning av eksponeringer i eller utenfor balansen ved beregning av kapitalkrav for kredittrisiko.

6.2.2 Krav til ansvarlig kapital Pilar 1 per 31.12.2014

Banken benytter Pilar 1 beregning av samlet kapitalkrav for kredittrisiko ved beregning av risikjustert kapital ICAAP. Samlet kapitalbehov for kredittrisiko etter Pilar 1 utgjør **880** mill. kroner pr 30.12.2014.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvordan kapitalkravet for kreditt fremkommer.

Pilar 1 kapitalkrav		sep.14
2.1	SAMLET KAPITALKRAV FOR KREDITT-, MOTPARTS-, OG FORRINGELSESRISIKO	879.932
1.1.1	Standardmetoden (SA)	879.932
1.1.1.1	Engasjementskategorier i standardmetoden utenom verdipapiriseringsposisjoner	879.932
1.1.1.1.01	Stater og sentralbanker	0
1.1.1.1.02	Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	504
1.1.1.1.03	Offentlige foretak	0
1.1.1.1.04	Multilaterale utviklingsbanker	0
1.1.1.1.05	Internasjonale organisasjoner	0
1.1.1.1.06	Institusjoner	24.137
1.1.1.1.07	Foretak	208.383
1.1.1.1.08	Massemarkedsengasjementer	169.294
1.1.1.1.09	Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	434.626
1.1.1.1.10	Forfalte engasjementer	3.227
1.1.1.1.11	Høyrisiko-engasjementer	0
1.1.1.1.12	Obligasjoner med fortrinnsrett	8.565
1.1.1.1.13	Fordring på institusjoner og foretak med kortsiktig rating	0
1.1.1.1.14	Andeler i verdipapirfond	0
1.1.1.1.15	Egenkapitalposisjoner	0
1.1.1.1.16	Øvrige engasjementer	31.197

6.3 Markedsrisiko

Markedsrisiko defineres som tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, aksjekurser og valutakurser. Styringen av markedsrisiko skjer gjennom detaljerte rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene. Rammene vedtas av bankens

styre og gjennomgås minimum årlig. Etterlevelse av rammene overvåkes løpende og status i forhold til styrevedtatte rammer rapporteres månedlig. Rammene ligger godt innenfor de maksimalgrenser myndighetene har fastlagt

Med **renterisiko** menes risikoen for tap av kapital eller inntekter som følge av endring i markedrenten. Dette oppstår som følge av avvik mellom tidspunktet for renteregulering på eiendeler og renteregulering på gjeld. Renterisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på 2 prosentpoeng. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort og konsernets renterisiko er lav.

Med **kursrisiko** menes risiko for tap av kapital eller inntekter som følge av ugunstig kursutvikling på aksjer, egenkapitalbevis og verdipapirfondsandeler. Dette oppstår som følge av bankens investeringer i aksje-, egenkapitalbevis- og verdipapirfondsmarkedet. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for risiko er regulert gjennom vedtatte rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene.

Med **valutarisiko** menes risikoen for tap av kapital eller inntekter som følge av ugunstig valutakursutvikling. Dette oppstår som følge av at åpne posisjoner i andre valutaer enn bankens basisvaluta, norske kroner, endrer verdi ved valutakursendring. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal total valutaposisjon samt begrensninger i mulig valutaeksponering. Valutarisikoen vurderes som lav

6.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko defineres av Finanstilsynet som:

”risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser.”

Hendelsestyper er av Finanstilsynet definert som:

Type hendelse	Definisjon
Internt bedrageri	Tap som følge av handlinger med sikte på uberettiget å tilegne seg midler eller omgå lovgivning eller virksomhetens mål unntatt hendelser knyttet til forskjellsbehandling.
Eksternt bedrageri	Tap som følge av handlinger som har til hensikt å bedra, uberettiget tilegne seg midler eller omgå lovgivningen, begått av en tredjepart.
Ansettelsesvilkår og sikkerhet på arbeidsplassen	Tap som følge av hendelser som er i strid med lovgivning, forskrifter og avtaler om arbeidsmiljø, utbetaling av erstatninger som følge av personskade eller andre forhold.
Kunder, produkter og forretningspraksis	Tap som følge av utilsiktede handlinger eller unnlatelser som medfører manglende oppfyllelse av en forpliktelse overfor bestemte kunder (herunder tillits- og egnethetskrav), eller som følge av produktets art eller utforming.
Skade på fysiske eiendeler	Tap som følge av skade på, eller tap av, fysiske eiendeler i naturkatastrofer eller andre begivenheter.
Avbrudd i drift eller systemer	Tap som følge av driftsavbrudd eller systemfeil.
Oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling	Tap som følge av utilstrekkelig eller sviktende transaksjonsbehandling eller systemer for transaksjonsbehandling med handelsmotparter og leverandører.

Styring og kontroll

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentligste av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet. Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå. Lederens viktigste hjelpemiddel i arbeidet er faglig innsikt og ledelseskompetanse samt internkontroll, handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingsystemer. Et

systematisk arbeid med risikovurderinger og styringstiltak bidrar til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet.

Banken benytter basismetoden ved beregning av kapitalbehov for operasjonell risiko.

7. VURDERING AV KAPITALBEHOV (PILAR 2)

I kapitlene nedenfor er det redegjort nærmere for rammeverk og styring av de risikotypene som ikke dekkes av Pilar 1 - minimumskravet til ansvarlig kapital, samt gitt en nærmere beskrivelse av beregningen av bankens interne vurdering av kapitalbehovet for kreditt-, markeds- og operasjonell risiko der den avviker fra de regulatoriske beregningene.

7.1 Kredittrisiko

Banken bruker i all hovedsak de samme modeller og tilnærminger ved beregning av internt kapitalbehov som ved beregning av minimumskrav til ansvarlig kapital Pilar 1.

Beregningen av minimumskrav til ansvarlig kapital tar ikke hensyn til konsentrasjonsrisiko i porteføljen. Konsentrasjonsrisiko defineres som den risiko som oppstår ved å konsentrere eksponeringen mot en enkelt kunde, bransje, geografisk område - eller mot engasjementer der sikkerhetene har like risikoegenskaper. Konsentrasjonsrisiko hensyntas i beregning av internt kapitalkrav.

Banken beregner tilleggskapital for konsentrasjonsrisiko basert på den anbefalte metoden for beregning av konsentrasjonsrisiko, Herfindahl-Hirschman Indeks (HHI), hvor en HHI indeks beregnes på EAD-fordelingen (Exposure at Default – eksponering ved mislighold) over bransjene. Høy indeksverdi betyr at porteføljen inneholder en eller flere bransjer med høy andel av total portefølje og vice versa.

For å beregne konsentrasjonsrisiko for store engasjementer benyttes Granularity Adjustment (GA) Denne formelen anbefales (kreves) av både svenske og spanske finanstilsyn.

Engasjementer som har høy risiko (Uventet Tap UL + Forventet Tap EL) sammenlignet med resten av porteføljen får et stort kapitalpåslag (GA) for konsentrasjonsrisiko for store engasjementer:

7.2 Markedsrisiko

Gjennom interne vurderinger i Pilar 2 beregnes kapital for rente-, kurs-, spread- og valutarisiko for banken. Grunnlaget for beregningen er stresstester som tar utgangspunkt i scenario med stor markedsforstyrrelse. Stresstesten er et verktøy for å analysere hvor store tap forbundet med markedsrisiko banken kan bli påført dersom alle rammer er fullt utnyttet og markedsbevegelsene er store. I en normal situasjon vil ikke alle rammer være fullt utnyttet.

Type risiko	Stresstest på	Stress-scenario
Renterisiko	ramme	2% parallellskift på rentekurve
Spreadrisiko	ramme	2% økning i spread
Aksjerisiko	ramme	50% fall i markedsverdi
Valutarisiko	ramme	20% kursfall

7.3 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko antas eventuelt å oppstå som følge av en eller flere hendelser som medfører problemer for banken å refinansiere balansen. I utgangspunktet vurderes likviditetsrisiko slik at det synes vanskelig å kunne holde kapital for denne risikoen. Imidlertid vil den situasjon kunne oppstå at banken får refinansiert

til en vesentlig høyere risikopremie. I modellberegningene holdes det kapital for et påslag på bankens funding og hvor kredittspredan (margin) økes med på 1%-poeng.

7.4 Operasjonell risiko

Kapital for operasjonell risiko inngår i bankens prosess for vurdering av økonomisk kapital etter pilar 2. Banken benytter i Pilar 1 basismetoden for beregning av operasjonell risiko, dvs. at kapitalkravet utgjør 15% av gjennomsnittlige nettoinntekter siste 3 år.

7.5 Andre risikoer

I Pilar 2-beregningene setter banken også av kapital for forretningsrisiko, eierrisiko og strategisk risiko. Kapitalkrav for eierrisiko knyttes til bankens eierandeler i følgende selskaper;

- Samarbeidende Sparebanker AS
- Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 1 AS (BN Bank)
- Samarbeidende Sparebanker Bankinvest 2 AS (Bank 1 Oslo)
- SpareBank 1 Boligkreditt AS
- SpareBank 1 Næringskreditt AS
- SpareBank 1 Kredittkort AS
- SpareBank 1 Verdipapirservice AS
- Eiendomsmegler 1

For selskap med egen ICAAP setter banken av kapital iht bankens andel av selskapenes beregnede ICAAP, for selskap uten egen ICAAP benyttes samme modell som for markedsrisiko

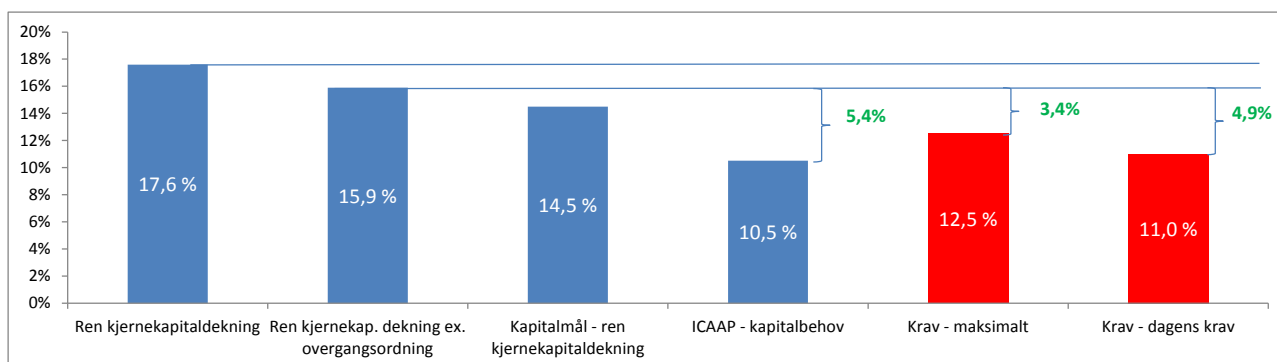
7.6 Krav til ansvarlig kapital Pilar 2 per 30.09.2014

Vurderingene og beregningene viser at SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en forsvarlig kapitaldekning ut fra bankens moderate risikoprofil og beregnede risikojusterte kapitalkapitalbehov. Ren kjernekapitaldekning for morbanken etter regulatoriske minstekrav (Pilar 1) er på 17,6 % per 30.09.14. Uten overgangsordninger er ren kjernekapitaldekning for morbanken beregnet til 15,9%.

Internt vurdert kapitalbehov per 30.09.2014 er beregnet til 1.564 mill. kroner, noe som tilsvarer en ren kapitaldekning på 10,5%. Tilgjengelig risikokapital er på 2.536 mill. kroner, noe som gir en buffer på 971 mill. kroner eller 62%.

	ICAAP 30.09.2014	ICAAP 30.09.2013	Pilar 1 30.09.2014
Kredittrisiko	965	961	880
Markedsrisiko	101	116	
Operasjonell risiko	66	58	66
Likviditetsrisiko	22	30	
Andre risikoer	411	397	
= Sum nødvendig risikojustert kapital	1.564	1.561	946
Nødvendig kap. dekn (%) ihht ICAAP	10,5 %	11,2 %	

Bankens kapitaldekning er betydelig høyere enn både det regulatoriske minstekravet (inkludert maksimalt bufferkrav) på 12,5%, bankens gjeldende langsiktige minstemål for ren kjernekapital på 14,5% og bankens beregnede risikojusterte kapitalkapitalbehov (ICAAP) på 10,5%

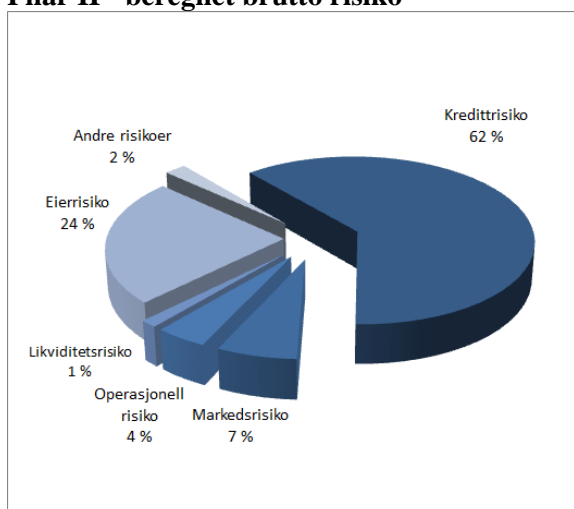

Sammenligningen viser videre at Sparebank 1 Ringerike Hadeland har et minstekrav til regulatorisk kapital etter Pilar 1 på 946 mill. kroner, mens tilgjengelig kapital er 2.536 millioner kroner.

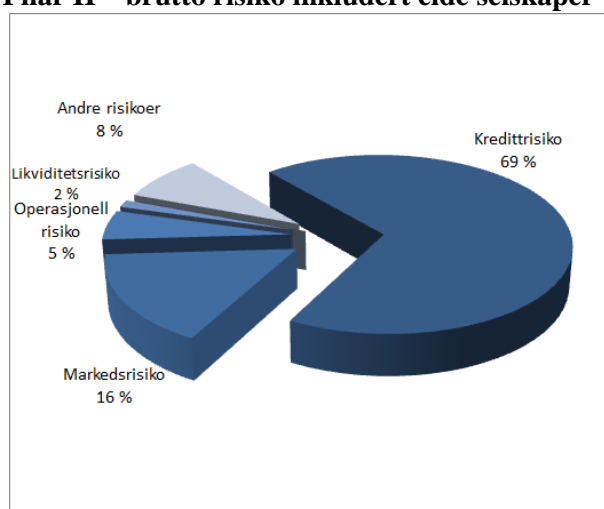
Risikonivået vurderes som moderat. Banken er robust mot tap og med god buffer over påregnelig tap, noe som gir trygghet for en mulig vanskelig konjunktur nedgang. En stresstest av bankens kapital situasjon ved et mulig alvorlig økonomisk tilbakeslag viser at bankens kapital situasjon er robust selv ved en situasjon med lav vekst, fallende marginer og betydelige tap

Figurene nedenfor viser sammensetningen av beregnet brutto risiko for de enkelte risikokategorier for SpareBank 1 Ringerike Hadeland samt risiko inkludert bankens andel av risikoen i eide selskaper.

Pilar II - beregnet brutto risiko

Pilar II – brutto risiko inkludert eide selskaper

Kredittrisiko er som det fremgår av figuren den viktigste enkeltrisiko i SpareBank 1 Ringerike Hadeland med totalt 62% av total risiko, noe som anses naturlig ut fra virksomhetens art.

8. LIKVIDITET OG STRESSTESTER

Det sentrale virkemiddel for å styre bankens likviditet er fastsettelsen av rammer for ulike forhold i bankens balanse. Rammene er organisert slik at over det hele ligger hovedmålsettingen for likviditetsstyringen. Kravet er at banken skal overleve i 12 måneder uten ekstern finansiering.

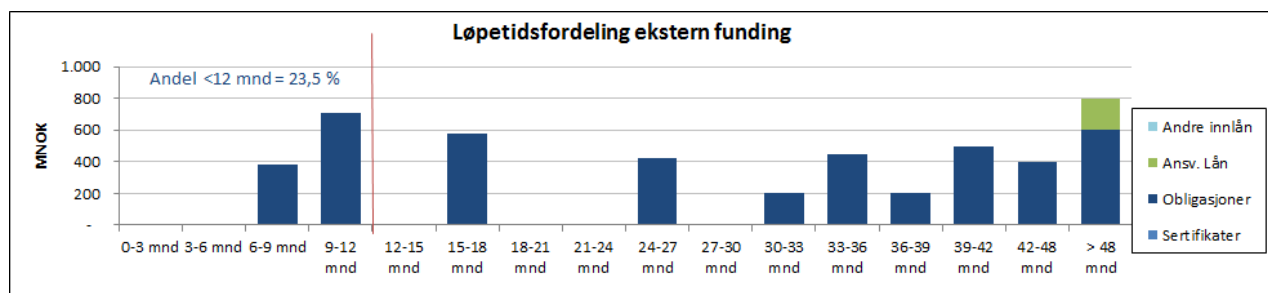
Hovedmålsetting/ risikotoleranse					
Hovedstrategier					
Netto refinansieringsbehov	Langsiktig likviditets situasjon	Likviditetsreserve	Diversifisering	Intradag	Innlån fra ulike markeder

Banken gjennomfører årlige revisjoner av rammer og retningslinjer for likviditetsstyring og funding. I tillegg finnes det en beredskapsplan med definerte handlingsplaner i forhold til definerte hendelser i markedet eller internt. Beredskapsplanen skal gjøre banken i best mulig stand til å håndtere likviditetskriser. I dette ligger både å fremskaffe nødvendig ny likviditet, samt å redusere likviditetsbehovet ved salg av aktiva. Beredskapsplanen beskriver prosedyrer for å frigjøre kapital ved en krisesituasjon. I tillegg forsøkes identifisert hvilke hendelser som kan føre til at man må ta i bruk beredskapsplanen, samt gi en oversikt over mulige tiltak ved en potensiell likviditetskrise

Likviditetsrisiko rapporteres til ledelse og styre som følger:

Rapport	Innhold	Ansvarlig	Frekvens	Mottaker
Risiko rapport	Rapportering på rammer/ måltall og etterlevelse av likviditetsstrategi og vurdering av gjennomførte stresstester	Risiko styring	Kvartal	Styret
Måneders regnskap	Regnskap, oversikt over plasseringer, oversikt over funding ift løpetid, instrument og marked samt tilgjengelig likviditet i kredittinstitusjoner og tilgjengelig volum for overføring til Boligkreditt	Økonomi/ finans	Måned	Styret
Oversikt over bankens kredittrating	Oversikt over bankens skyggerating fra meglerhusene	Økonomi/ finans	Halvår	Styret

Det er et krav i retningslinjene at finansiering i verdipapirmarkedene skal ha en jevn forfallsstruktur. Faktisk forfallsstruktur per 31.12.14 er gjengitt nedenfor.

Forfallsstrukturen ligger innenfor bankens definerte måltall og anses for tilfredsstillende.

Banken skal ha en tilstrekkelig reserve av likvide aktiva for å dekke normal drift med moderat vekst i minimum 12 måneder uten tilgang på ekstern finansiering. Likviditetsreserven skal ha god omsettelighet og diversifisert sammensetning. I tillegg skal banken ha en tilstrekkelig buffer av meget likvide aktiva av

høy kvalitet (likviditetsbufferen) for å dekke en netto negativ kontantstrøm neste 30 dager i et stressscenario (stort stress i både bank og marked).

Figuren nedenfor viser en sensitivitetsanalyse per 31.12.2014 som tar utgangspunkt i CEBS Guidelines on Stress Testing (GL32). Analysen simulerer scenarioer innenfor forskjellige tidshorisonter.

Stresstesten viser at banken per 31.12.2014 iht vedtatt strategi hadde likviditet for 12 mnd. normal drift (+2.103 mill. kroner) samt for 1 mnd. drift ved stort stress i både bank og system (+372 mill. kroner)

